

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Шамота Олександр Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОДНОСТАТЕВИХ ПАРТНЕРСТВ В УКРАЇНІ:
ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ. 118

Боярчук Михайло Вікторович

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ. 121

Вовчок Руслан Володимирович

ЗАХИСТ ПРАВ ЗАМОВНИКА ТА ВИКОНАВЦЯ У ДОГОВОРАХ ПРО НАДАННЯ
ІТ-ПОСЛУГ. 126

Гнатенко Сергій Сергійович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ. 129

Гнатюк Дмитро Володимирович

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ. 134

Коваленко Сергій Олегович

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. 138

Новиченко Михайло Юрійович

ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ОНТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ. 143

Романовський Денис Сергійович

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА МАЙНОВІ ПРАВА ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ. 145

Стрілець Михайло Ігорович

СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СТОРІН В УМОВАХ ІНТЕРНЕТ-
СЕРЕДОВИЩА: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР. 148

Тимова Аліна Олексіївна

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАНІПУЛЯЦІЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В
ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. 150

Шипков Єгор Олексійович

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ. 154

Якушев Станіслав Ігорович

КОМПЕНСАЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА (НА
ПРАКТИЦІ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ). 156

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юрїївна

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ МІЖ СТОРОНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ США. 160

Андронов Ігор Володимирович

ФОРМУЛЮВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ ТА ЇХ ОЦІНКА СУДОМ. 163

Волкова Наталія Василівна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ У ЗАХИСТІ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ ТА
НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ. 165

Бут Ілля Олександрович

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ
ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ. 169

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ. 173

Ліопол Інна Михайлівна

АПЕЛЯЦІЙНИЙ ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У СВІТЛІ
СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОГО СУДУ. 177

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>.

4. Никитченко Н. В. До питання відповідальності органів влади. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1. С. 186-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_1_32.

5. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Верховного суду України від 27.02.2009 № 1 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v_001700-09.

Ключові слова: цивільний процес, захист честі, гідності та ділової репутації, належний відповідач, суб'єкт владних повноважень, судова практика.

Key words: civil procedure, protection of honor, dignity and business reputation, proper defendant, public authority entity, judicial practice.

Дрогозюк Крістіна Борисівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, кандидат
юридичних наук, доцент*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується активним впровадженням цифрових технологій у сферу судочинства. Одним із найбільш перспективних напрямів є використання штучного інтелекту (далі – ШІ) у цивільному судочинстві. Цифровізація правосуддя зумовлює необхідність переосмислення традиційних процесуальних інститутів, адаптації законодавства та вироблення нових підходів до забезпечення ефективності судового захисту прав і свобод людини.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що впровадження штучного інтелекту у сферу судочинства, з одного боку, відкриває широкі можливості для оптимізації процесуальної діяльності, а з іншого – породжує низку суттєвих ризиків, пов'язаних із забезпеченням фундаментальних принципів справедливого суду, змагальності та рівності сторін. У зв'язку з цим, у вітчизняній правовій доктрині спостерігається стійка тенденція до зростання інтересу до цієї проблематики. Зокрема, значний внесок у розробку питань використання штучного інтелекту в судочинстві здійснили такі науковці, як Д. П. Богатчук, О. М. Борщевська, О. О. Грабовська, І. В. Жукевич, О. О. Кармаза, А. В. Кожевнікова, І. В. Склиarenко, М. В. Парасюк та інші.

На сьогодні в Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який би комплексно регулював використання штучного інтелекту в судочинстві. Водночас окремі аспекти цифровізації судової системи врегульовані на рівні процесуального законодавства та підзаконних актів.

Зокрема, у контексті дослідження значення ШІ в системі правосуддя України особливу увагу привертають положення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р (далі – Концепція) [1], яка визначає одним із ключових завдань у сфері правосуддя можливість ухвалення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого із застосуванням технологій штучного інтелекту, з урахуванням стану дотримання законодавства та сформованої судової практики.

Водночас у зазначеній Концепції закріплено і визначення поняття «штучний інтелект», під яким розуміється організована сукупність інформаційних технологій, що забезпечує виконання складних комплексних завдань шляхом використання системи наукових методів дослідження та алгоритмів обробки інформації, отриманої або сформованої в процесі функціонування, а також дозволяє створювати і застосовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень та алгоритми роботи з даними з метою досягнення визначених цілей [1].

Серед найновіших ініціатив державних органів України, що інтегрують штучний інтелект у механізми реалізації правосуддя, окрему увагу заслуговує Концепція Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС), затверджена Державною судовою адміністрацією. Цей проєкт передбачає застосування ШІ не лише у традиційних допоміжних функціях, таких як автоматизована генерація проєктів процесуальних документів або контекстний пошук релевантної судової практики, а й у складніших аналітичних задачах. Зокрема, діяльність ШІ планується використовувати для виявлення девіацій у судовій практиці, зокрема таких, що виражаються у відхиленні від позицій Верховного Суду або ігноруванні ключових доказів та аргументів, а також для моделювання оптимальних стратегій розгляду справ [2]. Очікується, що інтеграція цих технологій у ЄСІКС сприятиме не лише прискоренню процесу обробки судових матеріалів, а й підвищенню якості судових рішень, оптимізації централізованого розподілу справ та розширенню можливостей дистанційного доступу до процесуальних дій. Водночас запровадження такої системи вимагає адаптації процесуального законодавства та забезпечення відкритості й пояснюваності алгоритмічних рішень, що відповідає сучасним викликам цифровізації правосуддя в Україні.

Незважаючи на значний потенціал використання штучного інтелекту у цивільному процесі, його впровадження супроводжується комплексом системних проблем, які мають як правовий, так і етичний характер. Передусім слід наголосити на наявності правової невизначеності, що проявляється у відсутності цілісного нормативного регулювання застосування ШІ у судочинстві. Така ситуація не лише ускладнює інтеграцію відповідних технологій у процесуальну діяль-

ність, але й створює ризики фрагментарного та непослідовного їх використання, що може призвести до порушення єдності судової практики.

На думку І. В. Жукевич, штучний інтелект не може виступати заміною судді в системі здійснення судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Водночас його доцільне та обґрунтоване використання здатне істотно підвищити ефективність діяльності суду та судді. Зокрема, інтеграція технологій штучного інтелекту у відповідний механізм сприяє скороченню строків розгляду справ, спрощенню процесу їх ведення, зменшенню кількості процесуальних помилок і, як наслідок, покращенню якості судової практики. У свою чергу, це створює передумови для більш повного та ефективного захисту прав і свобод людини. Особливої актуальності такі інновації набувають в умовах воєнного стану, коли зменшення кількості функціонуючих судів об'єктивно зумовлює необхідність впровадження передових світових практик електронного правосуддя та технологій штучного інтелекту, здатних оптимізувати навантаження на судову систему [3, с. 202].

Використання штучного інтелекту безпосередньо впливає на фундаментальні принципи цивільного процесу, зокрема принципи змагальності та рівності сторін. Зокрема, застосування алгоритмічних систем може створювати ризик порушення процесуального балансу, якщо одна зі сторін має доступ до більш ефективних технологій. Це може призвести до фактичної нерівності учасників процесу.

Крім того, виникає проблема прозорості рішень, прийнятих із використанням ШІ. У разі неможливості пояснити логіку алгоритму виникає загроза порушення права на справедливий суд.

Водночас за умови належного регулювання та технічного забезпечення ШІ може сприяти реалізації принципу доступності правосуддя, спрощуючи доступ до юридичної інформації та процесуальних інструментів.

Особливої гостроти набуває проблема визначення юридичної відповідальності за результати функціонування алгоритмічних систем. У сучасних умовах відсутній чіткий механізм розмежування відповідальності між розробниками, адміністраторами та користувачами ШІ, що фактично створює «зону безвідповідальності». Такий стан речей є неприпустимим у сфері правосуддя, де будь-яке рішення має ґрунтуватися на принципах законності та підконтрольності.

На нашу думку, сукупність зазначених факторів свідчить про те, що впровадження ШІ у цивільне судочинство без належного нормативного та інституційного забезпечення може не лише не підвищити ефективність правосуддя, а й призвести до зниження рівня довіри до судової системи загалом. Саме тому питання правового регулювання застосування ШІ має розглядатися не як технічне, а як фундаментальне завдання реформування цивільного процесу.

Перспективи впровадження штучного інтелекту в цивільний процес України безпосередньо залежать від здатності держави сформувати комплексну, системно узгоджену модель правового регулювання відповідних технологій. У цьому

контексті ключовим напрямом має стати розроблення спеціалізованого законодавства, яке не лише визначатиме правовий статус ШІ, але й встановлюватиме чіткі межі його застосування, гарантії захисту прав учасників процесу та механізми контролю за алгоритмічними рішеннями. Водночас таке регулювання повинно ґрунтуватися на принципах технологічної нейтральності та адаптивності, що дозволить враховувати динамічний розвиток цифрових технологій.

Принципово важливим є закріплення домінуючої ролі людини у процесі прийняття судових рішень. Штучний інтелект повинен розглядатися виключно як допоміжний інструмент, який підсилює аналітичні можливості судді, але не замінює його дискрецію. Такий підхід дозволяє забезпечити баланс між інноваційністю та збереженням гуманістичної природи правосуддя.

Окрім нормативних змін, необхідним є формування належного рівня цифрової компетентності суб'єктів правозастосування. Підготовка суддів, адвокатів та інших учасників цивільного процесу до роботи з технологіями штучного інтелекту має стати одним із пріоритетів державної політики у сфері правосуддя. При цьому впровадження ШІ повинно здійснюватися поетапно, із проведенням пілотних проєктів та постійним моніторингом їх ефективності.

З урахуванням викладеного, вважаємо, що інтеграція штучного інтелекту у цивільний процес України має розглядатися як складова більш широкої стратегії цифрової трансформації правосуддя, яка поєднує інноваційність із належним рівнем правових гарантій та спрямована на підвищення якості судового захисту.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1556-р від 2 грудня 2020 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
2. Наказ Державної судової адміністрації України від 30 квітня 2025 року № 178 «Про затвердження Концепції ЄСІКС». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SA25014>
3. Жукевич І. В. Застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 200-203.

Ключові слова: цифровізація, штучний інтелект, цивільне судочинство, доступ до правосуддя, інформаційні технології, судова система, правова реформа.

Key words: digitalization, artificial intelligence, civil procedure, access to justice, information technology, judiciary.